

Stockholm den 30 december 2023

Diarienum: Fi2023/02703

Finansdepartementet

Stiftelsen En Rökfri Generations yttrande om justerad skatt på tobak och nikotin

Yttrande

Stiftelsen En Rökfri Generation (A Non Smoking Generation) tillstyrker förslaget om att höja skatten på rökta tobak men vi motsätter oss kraftigt en sänkning av skatten på snus och den extremt underdimensionerade skatten på vitt snus och e-cigarett.

Vi tillstyrker att skatten höjs på rökta tobak, men anser att höjningen bör vara väsentligt mycket större än vad det aktuella förslaget innebär samt att alla former av nikotin som inte är godkända läkemedel ska beskattas som tobak.

Vi anser även att alla former av nikotin som inte är godkända läkemedel bör beskattas med en hållbarhetsskatt. Alla former av nikotin som framställs av tobak motverkar samtliga globala hållbarhetsmål i Agenda 2030. En hållbarhetsskatt skulle dels kunna bidra till att finansiera tobaksförebyggande arbete, dels ytterligare begränsa tillgången till tobak samt fylla ett viktigt utbildande syfte.

Ett motsägelsefullt förslag

Vi har läst och försökt förstå hur statsrådsberedningen motiverar föreslagna ändringar.

I sammanställningen av olika tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar konstaterar beredningen att det tar tid att bygga upp kunskap om hälsorisker med tobaks- och nikotinprodukter, både för att forskning i sig tar tid och för att det kan ta lång tid för sjukdomar att utvecklas efter en potentiellt skadlig exponering. Gemensamt för alla tobaks- och nikotinprodukter är att de innehåller nikotin som är akuttoxiskt och starkt beroendeframkallande.

Man hänvisar till folkhälsomyndighetens rapport som understryker att trots att kunskap saknas för vissa produkter behöver man redan nu utgå från det man vet om de skadliga ämnen som ingår. Till exempel kan kunskap om hälsorisker med nikotin användas för att bedöma risker med nikotinsnus. Man bör också ta hänsyn till utvecklingen av bruket. Ökningen av snus och e-cigarett bland unga visar att dessa produkter attraherar grupper som man vill skydda genom ett hälsofrämjande och förebyggande arbete

Nikotin är ett dödligt gift som ökar risken för hjärt-kärlsjukdom, diabetes typ-2, fosterskador, plötslig spädbarnsdöd, sömnsvårigheter, inlärningsproblem, depression, ångest och psykisk ohälsa. **Trots detta är regeringen beredd att sänka skatten på snus och bibehålla en extremt låg skatt på vitt snus och e-cigarett?**

Vidare konstaterar statsrådsberedningen att användningen av nyare nikotinprodukter som nikotinsnus och e-cigarett är högst bland unga och bruket ökar. Nikotinsnuset används av unga tjejer, en grupp som tidigare inte snusat i stor omfattning. Samtidigt är det fortsatt många unga som använder röktaobak.

Sedan statsrådsberedningens publicering av förslaget har Centralförbundet för Alkohol och Narkotika släppt sin rapport för skolundersökningen 2023 och där ser vi att **bruket av alla former av tobak och nikotin fortsätter att öka kraftigt**. Viktigt att notera är att även bruket av cigaretter ökar för andra året i rad. 56 procent av eleverna i årskurs två på gymnasiet har använt e-cigarett och 45 procent har använt vitt snus (1). På A Non Smoking Generation får vi löpande brev från desperata ungdomar och deras föräldrar där man beskriver hur ungdomarna har lurats in i ett skadligt beroende som resulterat i att de nu har problem med att klarar sin vardag. Många vittnar om att man lockats in i beroendet med gratis smakprover och godisliknande smaker. **I dagsläget kan man köpa en dosa vitt snus för 15 kr!** <https://www.instagram.com/p/C0JZlvUCXQx/>

På sidan 14 redogör statsrådsberedningen för att pris- och beskattningsåtgärder lyfts i Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll fram som **viktiga och effektiva medel för att sänka tobakskonsumtionen, speciellt bland unga**. Den totala tobakskonsumtionen tenderar att minska när priset på tobaksvaror ökar. I Sverige är tobaks- och nikotinskatterna i dag generellt uppbyggda så att produkter beskattas utifrån farlighet. *Produkter som bedöms vara hälsofarliga beskattas och ju större hälsofaran är, desto högre är skatten.*

Eftersom ni tidigare konstaterat att kunskapsläget om långtgående hälsoeffekter är låga eller obefintliga för nya nikotinprodukter, undrar vi hur ni har resonerat här? **Vilken vetenskaplig grund finns för att göra bedömningen att vitt snus eller e-cigarett skulle vara mindre farliga än vanliga cigaretter?** Eller hur bedömer ni riskerna med nikotin och ungas mentala hälsa och kognitiva förmåga? Är det värre att dö av cancer än suicid? Det är också viktigt att understryka att nikotinets akuttoxiska egenskaper utgör omedelbara allvarliga hälsorisker. I dagsläget finns till exempel vitt snus som innehåller 150 mg nikotin där tre till fyra prillor skulle kunna utgöra en direkt dödlig dos.

Regeringen antog 2022 en ny ANDTS-strategi som syftar till att skydda barn och unga från alla former av nikotinberoenden men trots detta finns ingen plan för att vända den pågående utvecklingen och skydda barn och unga från alla nya former av tobak och nikotin. Vi efterlyser en kraftfull höjning av skatten på samtliga tobaks- och nikotinprodukter som inte är godkända läkemedel. Intäkterna kan användas och behövs i det kunskapshöjande och tobaksförebyggande arbetet riktat till unga och deras föräldrar.

Att särställa snus och tobaksindustrins nikotinprodukter är ett misstag som kommer att stå oss dyrt och där det framför allt är nästa generation nikotinberoende ungdomar som får betala. Nikotin ger ett stort antal allvarliga hälsorisker (2) och snus och e-cigarett har även visats fungera som en inkörsport till cigarettrökning (3). Nikotinet är särskilt skadligt för den unga hjärnan och riskerar även att leda till ett ökat bruk av alkohol och andra droger (4).

Hållbarhetsskatt på samtliga nikotinprodukter som inte klassas som läkemedel

Sedan 2016 gör vi årliga attitydundersökningar med hjälp av Novus. Där ser vi tydligt att stödet är starkt för en uppgraderad tobakspolitik med fler och bättre insatser för att skydda unga från tobak. Bland annat svarade en majoritet att de är positiva till en hållbarhetsskatt på tobak. Vi ser också att

kunskapen är låg när det gäller nikotinets alla hälsorisker och att unga luras in i ett skadligt beroende i tron att dessa nya produkter är mindre farliga (5). I en utveckling av ett hållbart svenskt näringsliv fyller tobaksindustrin ingen funktion. Tvärtom. Samtliga nikotinprodukter framställs av tobak som enligt WHO motverkar samtliga globala hållbarhetsmål (6). Nu är det hög tid att även Sverige visar att vi menar allvar med en hållbar utveckling och börjar leverera på de insatser vi ratificerat i tobakskonventionen.

Vi efterlyser:

- En kraftfull höjning av tobaksskatten.
- Samtliga nikotinprodukter som inte är godkända läkemedel ska beskattas som tobak.
- En hållbarhets katt på samtliga nikotinprodukter.
- Att den höjda skatten används till kunskapshöjande och tobaksförebyggande insatser.

Vitt snus och e-cigarett ska inte se ut som, smaka som och vara billigare än godis!

Avslutningsvis vill vi även tillägga att det är beklagligt och djupt oroande att tobaksindustrin ånyo tillåts vara remissinstans. Tobakskonventionen, som Sverige ratificerade 2005 och åtagit sig att omsätta i praktisk nationell politik innehåller en särskild artikel, 5.3, som framhåller att folkhälsopolitiken måste skyddas mot direkt och indirekt påverkan från tobaksindustrin.

Stockholm den 30 december 2023

Helen Stjerna

Generalsekreterare, A Non Smoking Generation

Källor och fördjupande läsning:

- 1) <https://www.can.se/publikationer/cans-nationella-skolundersokning-2023/>
- 2) <https://nonsmoking.se/fakta-och-forskning/tobaksprodukter/>
- 3) <https://www.sbu.se/sv/publikationer/sbu-bereder/samband-mellan-snus-e-cigarett-och-tobaksrokning/>
- 4) <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4560573/>
- 5) <https://nonsmoking.se/wp-content/uploads/2023/10/nar-ska-barns-halsa-prioriteras-.pdf>
- 6) <https://nonsmoking.se/hallbar-utveckling/>